

*Др Иван Д. Милић, асистент са докторатом
Универзитета у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
I.Milic@pf.uns.ac.rs*

ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЈА КАЗНЕ ЗАТВОРА НА ОСНОВУ ЗАКОНА О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНА О ИЗВРШЕЊУ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА ИЗ 2019. ГОДИНЕ

Сажетак: Судска одлука којом је окривљеном у кривичном поступку изречена казна затвора извршава се, по правилу, када осуђенике правноснажна и извршена. Осим што је суд у кривичном поступку извршио индивидуализацију казне затвора, индивидуализација казне затвора траје и све време извршења казне затвора. Основни закон који уређује извршење казне затвора је Закон о извршењу кривичних санкција, али акти ниже правне снаге имају немерљив значај у овој области.

Народна скупштина Републике Србије донела је Закон о изменама и допунама Закона о извршењу кривичних санкција. Законом се уводе одређене новине у погледу индивидуализације казне затвора пре упућивања осуђеника на издржавање казне затвора, као и за време издржавања казне. О индивидуализацији одлуку доноси судија за извршење кривичних санкција.

У фокусу пајжње аутора су управо новине које се односе на индивидуализацију казне затвора од стране судије за извршење кривичних санкција. Прво, реч је о измени начина извршења казне затвора, иј. о могућности да осуђени казну затвора не издржава у казненом заводу већ у просторијама у којима спањује. Друга новина се односи на радно ангажовање осуђеника ван завода. Треће новина ишче се привременог ошпућање осуђеника.

Кључне речи: индивидуализација, казна затвора, судија за извршење, кућни затвор.

УВОД

Актуелни Закон о извршењу кривичних санкција¹ донет је 2014. године, његовим ступањем на снагу престао је да важи Закон о извршењу кривичних санкција² из 2005. године. ЗИКС из 2014. године увео је одређене новине у област извршења казне затвора.³ Године 2019. донет је Закон о изменама и допунама Закона о извршењу кривичних санкција.⁴ ЗИКС, али и подзаконски акти који су на основу њега донети представљају најважније изворе у којима су садржане одредбе које се тичу извршења казне затвора која се извршава у казненом заводу.⁵ С тим у вези, они представљају и најзначајније изворе које се односе на индивидуализацију казне затвора у поступку извршења. Индивидуализација казне затвора у поступку извршења има немерљив значај за осуђеника, јер од ње зависи његов *положај* за време издржавања казне. Тако да казна затвора може да буде временски јако кратка, а да њено извршење по осуђено лице буде јако тешко, с једне стране, али може и да казна затвора буде временски дуга али да њено извршење буде благо по осуђеног, с друге стране.⁶

У току извршења казне затвора, према актуелним прописима, затворске власти⁷ и суд одлучују о положају осуђеника, тј. они учествују у индивидуализацији казне затвора током њеног извршења. Затворске власти, пре свега, индивидуализују казну затвора осуђенику од дана када је осуђеник ступио на издржавање казне, па све до његовог отпуштања. Са друге стране, суд индивидуализује казну затвора пре њеног извршења,⁸ као и у току самог извршења.⁹

¹ Закон о извршењу кривичних санкција, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014. (у даљем тексту и ЗИКС).

² Закон о извршењу кривичних санкција, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 72/2009, 31/2011.

³ О томе вид. Иван Милић, О неким новинама у области извршења казне затвора, *Научни скуп: Правни систем и заштитна од дискриминације: друга свеска*, Косовска Митровица, 2015, 239-251.

⁴ Закон о изменама и допунама Закона о извршењу кривичних санкција, *Службени гласник РС*, бр. 35/2019. (у даљем тексту и ЗоИДЗИКС).

⁵ У области извршења казне затвора значај имају и међународни извори. Вид. О. В. Ахрамеева, *et al.*, *Уголовно-исполнительное право: учебное пособие в 4-х частях. Часть 1*, Ставрополь, 2015, 30-45.

⁶ Иван Милић, *Индивидуализација казне затвора – криминолошки, кривичноправни и психолошки аспекти*, Нови Сад, 2017, 12. (докторска дисертација).

⁷ Како се у науци наводи за извршење казни постоје специјализовани државни органи. Вид. А. С. Михлин, *Уголовно-исполнительное право: Крайнее пособие и основные нормативные правовые акты*, Москва, 2008, 17.

⁸ На пример: суд може да одложи извршење казне затвора.

⁹ На пример: суд одлучује о условном отпуста.

ЗоИДЗИКС проширује надлежност судије за извршење кривичних санкција (судије за извршење) у делу која се тичи индивидуализације казне затвора у поступку извршења. Имајући у виду одредбе ЗоИДЗИКС рад смо поделили у два дела. Први део рад посвећен је индивидуализацији казне затвора пре ступања осуђеника на издржавање казне затвора. Пажња у другом делу рада посвећена је индивидуализацији казне затвора од ступања осуђеника на издржавање казне па све до његовог отпуштања из казног завода.

1. ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЈА КАЗНЕ ЗАТВОРА ОД ПРАВНОСНАЖНОСТИ ДО ИЗВРШНОСТИ СУДСКЕ ОДЛУКЕ – ИЗМЕНА НАЧИНА/МЕСТА ИЗВРШЕЊА КАЗНЕ ЗАТВОРА

Изречена казна затвора се извршава након што судска одлука постане правноснажна и извршна. Одређени број осуђених лица чека извршење казне затвора на слободи. Осуђено лице које се налази на слободи чека *налог*⁹ којим се упућује на издржавање казне затвора. У том случају, потребно је да прође одређено време од доношења правноснажне пресуде до упућивања осуђеног на издржавање казне затвора. За то време осуђено лице, све до доношења Закона о изменама и допунама Закона о извршењу кривичних санкција, није имало *права* која би се односила на извршење казне затвора (на пример: да тражи да раније буде упућен на издржавање казне; да буде упућен у одређени казнени затвор, и др.).

ЗоИДЗИКС уводи значајну новину у погледу *измене* правноснажне судске одлуке. Та новина се односи само у случају када је осуђеном у судској одлуци одређено да казну затвора издржава у казноном заводу. Та измена тиче се „начина/места извршења казне затвора“. При том, измена извршења казне не односи се на *мишћ* и *врсћу* казног завода, нити на *место* где се казнени завод налази, већ је реч о томе да се може изменити *начин* извршења казне, тако да се изречена казна затвора не извршава у казноном заводу, већ у просторијама у којима осуђени станује.

Осуђено лице, након *правноснажности пресуде, до стицања на извршење казне затвора*¹⁰, може поднети молбу да изречену казну затвора до једне године издржава у просторијама у којима станује.¹¹ У том временском

¹⁰ Пресуда постаје правноснажна када се више не може побијати жалбом или када жалба није дозвољена. Чл. 275 ст. 1 Законика о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019. (у даљем тексту и ЗКП). Извршност је својство судске одлуке које се огледа у могућности њеног извршења. Снежана Бркић, *Кривично процесно право I*, Нови Сад, 2014, 411.

¹¹ Чл. 3 ЗоИДЗИКС.

периоду постоји могућност да се покрене постојећак по молби за извршење казне затвора у просторијама у којима станује осуђено лице. Наиме, уколико се осуђено лице налази на слободи, оно се упућује на издржавање казне затвора од стране суда. Осуђеном се уручује налог у којем је назначено време када треба да се јави у тачно одређен казни завод. Рок између пријема налога и дана јављања не може бити краћи од осам ни дужи од петнаест дана. Дакле, за све ово време осуђени може да поднесе молбу да казну затвора издржава у просторијама у којима станује.¹²

Поступак за *измену* правноснажне пресуде у погледу начина извршења казне затвора, покреће се *молбом*. Имајући у виду чињеницу да је реч о поступку који се ни у ком случају не може окончати неповољније по осуђено лице, већ може само да му погодује, молбу може да поднесе само осуђени. Реч је о поступку који може да се оконча у корист осуђеног лица или на начин да се правноснажна пресуда не измени. Другим речима, осуђени нема шта да изгуби подношењем молбе, те једино он има правни интерес за овај поступак.¹³ Према решењу ЗОИДЗИКС о молби осуђеника за промену начина издржавања казне затвора одлучује *судија за извршење кривичних санкција*.¹⁴

Да би *судија за извршење* донео одлуку о томе да ли ће усвојити молбу осуђеног или неће, потребно је да оцени одређене *околности* пре доношења одлуке. ЗОИДЗИКС прописује које све околности судија за извршење цени приликом доношења одлуке. Међутим, пре него што укажемо на те околности, потребно је да видимо које околности суд у кривичном поступку цени приликом индивидуализације казне затвора *окривљеном*. Наиме, у кривичном поступку, након што је утврђено да је учињено кривично дело и да је окривљени за њега крив, потребно је да се *кривична санкција* индивидуализује. Суд је у обавези да прво изврши индивидуализацију кривичне санкције, на начин што ће изрећи одређену кривичну санкцију (или више њих) окривљеном.¹⁵ Након тога, суд је у обавези да изврши и индивидуализацију конкретно одабране кривичне санкције (или више њих).

¹² Законом је требало да се прецизира да ли молба одлаже извршење казне.

¹³ Правноснажна судска одлука не може бити измењена на штету окривљеног. Чл. 4 ст. 2 ЗКП.

¹⁴ Како се у литератури наводи: Успостављањем судије за извршење обезбеђује се делотворнија судска заштита права лица лишених слободе, као и надзор судског органа у поступку извршења кривичних санкција. Вид. Владимир Вековић, Судија за извршење кривичних санкција – нови институт у извршном кривичном законодавству Републике Србије, *Правни систем и заштити од дискриминације*, Правни факултет у Приштини – Косовска Митровица, 23. јун 2015, 61. О судији за извршење вид. Emir Čorović, *Sistem krivičnih sankcija Republike Srbije*, Novi Pazar, 2015, 95-96.

¹⁵ Окривљени је лице против кога је подигнута оптужница која још није потврђена, или против кога је поднет оптужни предлог, приватна тужба или предлог за изрицање мере безбедности обавезног психијатријског лечења, а главни претрес или рочиште за изрицање

Уколико је суд донео одлуку да се учиниоцу кривичног дела изрекне *казна затвора*, та казна мора да се индивидуализује, и то у погледу времена трајања. Међутим, у једном случају суд може да индивидуализује казну затвора и у погледу *начина* извршења, тј. да одреди да ли ће се казна затвора извршавати у казненом заводу или у просторијама у којима осуђени станује.

Суд је у обавези да своју одлуку донесе тако што ће ценити све околности, како оне које се тичу учиниоца, тако и оне које се тичу самог кривичног дело. У вези са околностима које се цене приликом индивидуализације кривичне санкције од пресудног значаја је члан 54 Кривичног законика.¹⁶ Њиме се прописује да ће суд учиниоцу кривичног дела одмерити казну у границама које су законом прописане за то дело, имајући у виду сврху кажњавања и узимајући у обзир све околности које утичу да казна буде мања или већа (олакшавајуће и отежавајуће околности), а нарочито: 1. степен кривице; 2. побуде из којих је дело учињено; 3. јачину угрожавања или повреде заштићеног добра; 4. околности под којима је дело учињено; 5. ранији живот учиниоца; 6. његове личне прилике; 7. његово држање после учињеног кривичног дела а нарочито његов однос према жртви кривичног дела 8. друге околности које се односе на личност учиниоца. Осим ових околности, КЗ посебно прописује отежавајућу околност – ако је кривично дело учињено из мржње и ако је реч о повратнику.¹⁷

Као што је већ речено, у једном случају суд може да индивидуализује казну затвора у погледу *начина/места* извршења казне. Ради се о томе да суд може, под законом прописаним условима, да одлучи да се казне затвора не извршава у казненом заводу, већ у просторијама у којима осуђени станује. Према решењу КЗ, да би донео одлуку да се казна затвора извршава у просторијама у којима осуђени станује суд је у обавези да посебно цени одређене околности. С тим у вези, суд ће донети одлуку да се казна затвора извршава у просторијама у којима осуђени станује уколико се с обзиром на на личност учиниоца, његов ранији живот, његово држање после учињеног дела, степен кривице и друге околности под којима је дело учинио може очекивати да ће се и на тај начин остварити сврха кажњавања.¹⁸

Сада се враћамо на питање – које *околности* судија за извршење цени приликом одлучивања о молби осуђеног лица. Дакле, на основу којих критеријума судија за извршење одлучују да ли ће усвојити молбу осуђеника и доноси одлуку да ли ће се изменити правноснажна судска одлука у погледу

кривичне санкције још није одређено, односно израз који служи као општи назив за осумњиченог, окривљеног, оптуженог и осуђеног. Чл. 1 ст. 1 тач. 3 ЗКП.

¹⁶ Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019. (у даљем тексту и КЗ).

¹⁷ Чл. 54а, 55 и 55а КЗ. Такође се код појединих санкције указује и на то које се околности посебно цене приликом њиховог изрицања.

¹⁸ Чл. 45 КЗ.

начина извршења казне затвора? Према ЗоИДЗИКС судија за извршење ће пре доношења одлуке прибавити *мишљење* јавног тужиоца. Такође, судија за извршење водиће рачуна да ли се променом начина извршења казне затвора може остварити *сврха кажњавања*. Дакле, судија за извршење мора да води рачуна о сврси кажњавања, што значи на одредбе Кривичног законика.¹⁹

Прво питање које се намеће јесте – да ли је оправдано овакво решење законодавца? Зашто би судија за извршење има овлашћење да мења судску одлуку у погледу *начина* извршења казне затвора? Наиме, у току индивидуализације казне затвора у поступку изрицања, као што смо мало пре навели, суд може да одлучи да је оправдано да изрекне казну затвора која ће се извршавати у просторијама у којима осуђени станује. С тим у вези, нејасно је зашто би судија за извршење мењао судску одлуку у погледу начина извршења казне затвора, када је суд које је донео одлуку оценио да *није ојравдано* да се казна затвора извршава у просторијама у којима осуђени станује.

Надаље, видели смо да у овом поступку судија за извршење треба да цени *околности* које је већ једном ценио суд када је донео одлуку да се казна затвора извршава у казненом заводу. Дакле, суд је једном ценио *све околности* и донео одлуку да је оправдано да осуђени издржава казну у казненом заводу, а затим судија за извршење *може* да цени те исте околности и да донесе одлуку да се казна затвора извршава у просторијама у којима осуђени станује. Имајући у виду чињеницу да ЗИКС експлицитно не прописује када се осуђени упућује на издржавање казне затвора од дана када је пресуда постала правноснажна,²⁰ постоји могућност да се околности које је суд ценио приликом *изрицања* пресуде промене. Та промена је могућа све док се осуђеник не упути на издржавање казне. Важно је истаћи и то да судија за извршење може да цени само оне околности које заиста могу да се промене, а то ће по правилу бити „личне прилике осуђеног“.²¹

¹⁹ С тим у вези, води рачуна да је општа сврха прописивања и изрицања кривичних санкција је сузбијање дела којима се повређују или угрожавају вредности заштићене кривичним законодавством. Чл. 4 ст. 2 КЗ. У оквиру опште сврхе кривичних санкција (члан 4. став 2), сврха кажњавања је: 1) спречавање учиниоца да чини кривична дела и утицање на њега да убудуће не чини кривична дела; 2) утицање на друге да не чине кривична дела; 3) изражавање друштвене осуде за кривично дело, јачање морала и учвршћивање обавезе поштовања закона; 4) остваривање праведности и сразмерности између учињеног дела и тежине кривичне санкције. Чл. 42 КЗ.

²⁰ Детаљно вид. Ivan Milić, Упућивање осуђених на издржавање казне затвора и могућност одлагања извршења казне затвора, *Zbornik radova. Kriminalističko – kriminološka istraživanja – stanje i perspektive*, Banja Luka, 2015, 283-293.

²¹ Мада, интересантно је и то да законодавац у делу које се тиче околности које суд у кривичном поступку треба да цени приликом доношења одлуке да се казне затвора (не) извршава у просторијама у којима осуђени станује не наводи и „личне прилике осуђеног“. С тим у вези, поставља се питање, да ли је оправдано да судија за извршење посебно још једном цени личне прилике осуђеног?

Међутим, сада судија за извршење цени личне прилике *осуђено̄*, а не *окривљено̄*.²²

Може се поставити још једно питање у вези са чињеницом да одлуку доноси судија за извршење. Наиме, при сваком *вишем суду* одређује се судија за извршење кривичних санкција,²³ тако да можемо да разликујемо три правне могућности:

1. уколико је правноснажном пресуду донео *основни суд*, о замени начина извршења казне затвора одлуку доноси судија за извршење *више̄ суда*.
2. уколико је правноснажном пресуду донео *виши суд*, о замени начина извршења казне затвора одлуку доноси судија за извршење тог *истӣо̄ суда*.
3. уколико је правноснажном пресуду донео апелациони суд²⁴, о замени начина извршења казне затвора одлуку доноси судија за извршење *више̄ суда*. Дакле, судија *ниже̄ суда* у односу на апелациони суд.²⁵

Можемо рећи да овакво решење законодавца шири зону индивидуализације казне затвора у поступку извршења, и то пре ступања осуђеника на издржавање казне.

2. ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЈА КАЗНЕ ЗАТВОРА У ТОКУ ИЗВРШЕЊА

Када осуђеник ступи на издржавање казне затвора, за њега важе посебна правила *јонацања*. Живот у казненом заводу уређен је строгим „затворским правилима“. За све време трајања казне затвора осуђеном лицу се индивидуализује извршење казне, које се огледа у његовом напредовању или назадовању у остваривању права и погодности. ЗоИДЗИКС уводи одређене новине које се тичу индивидуализације казне затвора од дана када осуђеник ступи на издржавање казне па све док не издржи казну. Реч је о радном ангажовању осуђеника ван казног завода и превременом отпуштању.

2.1. Рад на радном месту ван завода по одлуци судије за извршење

Осуђена лица која казну затвора издржавају у казненом заводу имају право да буду радно ангажована, али то није и њихова обавеза. Радно анга-

²² Намеће се и питање – у које време суд цене личне прилику *учиниоца* кривичног дела?

²³ Чл. 33 ЗИКС.

²⁴ Апелациони суд је непосредно виши суд за виши суд и основни суд. Чл. 15 ст. 1 Закона о уређењу судова, *Службени гласник РС*, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011, 78/2011 (други закон), 101/2011, 101/2013, 40/2015 (други закон), 106/2015, 13/2016, 108/2016, 113/2017, 65/2018 (Одлука Уставног суда), 87/2018, 88/2018 (Одлука Уставног суда).

²⁵ Против одлуке судије за извршење осуђени и јавни тужилац могу изјавити жалбу ванрасправном већу истог суда, преко судије за извршење који је донео првостепену одлуку, у року од три дана од дана пријема одлуке.

жовање осуђених лица саставни је део програма поступања, и уређује се законом и подзаконским актима. Осуђена лица која су радно ангажована имају и одређена права по том основу. Према ЗИКС осуђена лица могу да буду радно ангажована у казненом заводу или ван завода. Од многобројних околности зависи да ли ће осуђено лице бити радно ангажовано у казненом заводу или ван завода. По правилу је за осуђено лице *ипривилегија* уколико је радно ангажовано ван завода. Владање осуђеног за време издржавања казне затвора представља најважнији критеријум за радно ангажовање осуђених у заводу или ван њега. ЗИКС није прописивао експлицитно ко доноси одлуку о томе да ли ће и где бити радно ангажован осуђени, али то је, свакако, у надлежности затворских власт.²⁶

Према ЗИКС свако осуђено лице може бити радно ангажовано ван завода. Ради се о томе да издржавање казне у најстрожем казненом заводу, одељењу или групи није формална препрека да осуђени буде радно ангажован ван завода. Свакако да се неће најопаснији осуђеници радно ангажовати ван завода. Дакле, стручни тим ће проценити кога ће предложити да буде радно ангажован, а то треба да буду само она осуђена лица која то заиста заслужују. То по правилу неће бити осуђена лица која су дисциплински кажњавања.²⁷

У вези са радним ангажовањем осуђеника ван казног завода ЗоИДЗИКС уводи значајну новину, тако да *судија за извршење може да одобри осуђенику да буде радно ангажован ван завода*.²⁸ Да би судија за извршење донео такву одлуку потребно је да се испуни неколико услова. Само управник завода може да *предложи* осуђеника да буде радно ангажован ван завода. Овакво решење је логично, јер судија за извршење не може да зна који осуђеник заслужује погодност да буде радно ангажован ван завода. Управник ће предлог поднети на основу претходно прибављеног *мишљења* стручног тима. Такође је и овакво решење логично, јер управник завода, по правилу, не може да зна којег осуђеника треба *наградити* на овакав начин. С тим да се и сам осуђеник може обратити управнику завода и да „неформално“ пред-

²⁶ Сада се ЗоИДЗИКС експлицитно прописује да о томе одлучује *управник завода*, на предлог стручног тима. Чл. 5 ЗоИДЗИКС. (у даљем тексту и управник казног завода).

²⁷ Дисциплинско кажњавање осуђених лица није реткост у казним заводима. О дисциплинском кажњавању осуђених лица вид. Иван Милић, Дарко Димовски, Кажњавање осуђених лица – дисциплинске мере, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 1/2016, 219-231; Драгиша Дракић, Иван Милић, Утврђивање истине у дисциплинском поступку који се води против осуђеног за време издржавања казне затвора, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 2/2016, 475-491. Како се у науци наводи санкције кривично извршних норми имају дисциплински карактер, али се односе и на материјалну одговорност осуђеника. Вид. В. Б., Малинин Л. Б. Смирнов, *Уголовно-исполнительное право*, Москва, 2009, 6.

²⁸ Чл. 6 ЗоИДЗИКС.

ложи да буде радно ангажован ван завода. Управник завода може да предложи осуђеника да буде радно ангажован само ако је осуђеник *сагласан* да буде радно ангажован ван завода. Овакво решење је оправдано, јер осуђеник не може да се принуди да ради.

ЗоИДЗИКС је направио дистинкцију у погледу осуђеника који могу бити радно ангажована ван завода у зависности од тога у којем *одељену* издржавају казну затвора, тако да само осуђени који је разврстан у *йолуоџворено* или *оџворено* одељење казненог завода може бити ангажован на овакав начин. Дакле, законодавац се одлучио да одређеним „најопаснијим“ осуђеницима забрани ову погодност, јер се осуђена лица која издржавају казну у затвореном одељену не могу радно ангажовати на овакав начин. Овакво решење може се оправдати, јер је овде реч о значајној погодности за осуђено лице, које заиста треба да остварују само „најбољи“ осуђеници.

Још у једном случају осуђени не може да се радно ангажује ван завода по одлуци судије за извршење. Наиме, кривично дело за које је осуђено не сме бити у вези са тим пословима где ће бити радно ангажован.²⁹ Ова забрана се не тиче „степенa опасности осуђеника“, већ се она тиче врсте кривичног дела за које осуђени издржава казну затвора и послова које би осуђени обављао ван завода. Логично је да се ова забрана не односи на осуђене који издржавају казну затвора у *зайвореном одељену*, јер се на њих односи прва забрана. Дакле, ова забрана *йоџађа* осуђена лица која издржавају казну затвора у отвореном и полуотвореном одељењу.

Оваквим законским решењем, као и претходним, проширује се надлежност судије за извршење, али сада *након* што је осуђени ступио на издржавање казне затвора. Интересантно је поставити питање – зашто је законодавац решио да судија за извршење одлучује о овом праву/погодности осуђеника? Можда је разлог тај што је реч о значајном праву осуђеног лица, јер он на овакав начин долази у непосредан контакт са спољним светом. С друге стране, може се поставити питање – зашто и када је реч о другим правима осуђеника (када долазе у контакт са спољним светом) не одлучује судија за извршење? Такође се поставља и питање – да ли је оправдано да сада и управник казненог завода и судија за извршење одлучују о овом праву осуђеника?

Иако судија за извршење одлучује о овом праву осуђеника, законодавац није *одузео* могућност управнику казненог завода да он, такође, исто одлучује о овом праву осуђеника. Сада и судија за извршење и управник казненог завода одлучују о овом праву осуђеника. Сматрамо да је у вези са оваквим решењем значајно указати на две ствари, а које се односе на питање – ко доноси одлуку?

²⁹ Чини се да је законодавац по угледу на члан 102 ЗИКС прописао овакво решење. Наиме, тим чланом се уређује *рад на радном месџу на коме је осуђени зайослен*.

1. управник казног завода доноси одлуку о радном ангажовању осуђеника ван завода на *предлоз* стручног тима, а судија за извршење на *предлоз* управника казног завода. Управник казног завода, по правилу, не може самоиницијативно да предложи судији за извршење осуђеника за радно ангажовање ван казног завода, јер он по правилу не може да зна који осуђеник *заслужује* ово право. Свакако да постоји и изузетак, јер се осуђеник може и сам обратити управнику казног завода ради остваривања овог права. Дакле, иако управник завода одлучује о правима осуђеника, он то чини, по правилу, на *предлоз* стручног тима. Још једна важна чињеница говори у прилог оваквом мишљењу – ако управник, када одлучује о радном ангажовању осуђеника ван завода, одлуку доноси на *предлоз* стручног тима, онда је нелогично да он *самоиницијативно* предложи да му то право да судија за извршење. Поступак се састоји у томе да управник казног завода *предлаже* судији за извршење радно ангажовање осуђеника на *предлоз* стручног тима. Иако би овакав поступак према решењу законодавца требао да се спроведе, он је ипак *нелогичан*. Наиме, зашто би управник казног завода на *предлоз* стручног тима поднео *предлоз* судији за извршење? Чини се да је логичније да управник казног завода *сам* одлучи о овом праву осуђеника, јер он има то овлашћење на основу ЗИКС.

2. по одлуци *управника казног завода* свако осуђено лице може бити радно ангажовано ван завода (без обзира на одељење у којем издржава казну затвора). Са друге стране, осуђени које издржава казну затвора у затвореном одељењу не може се одлуком *судије за извршење* радно ангажовати ван казног завода. Оваквим решење, управник казног завода има веће *овлашћења*, у погледу овог права, у односу на судију за извршење.

Осуђена лица која су радно ангажована имају одређена права и дужност за време радног ангажовања. Једно од права осуђеника јесте и право на новчану накнаду. Висина накнаде се разликује у зависности од тога које донео одлуку о радном ангажовању осуђеника ван завода, и то:

1. ако је одлуку донео управник казног завода, накнада за рад износи најмање 20% од најниже цене рада у Републици Србији, с тим да се за рад дужи од пуног радног времена увећава за 50%.³⁰

2. ако је одлуку донео судија за извршење, осуђени има право на накнаду у висини од 70% од накнаде за рад коју исплаћује послодавац заводу, на основу уговора између завода и послодавца.

Иако је донета одлука да се осуђени на овакав начин радно ангажује, постоји могућност да се одлука *ојозове*. Логично је да онај ко доноси одлуку има могућност да је и опозове. С тим у вези, судија за извршење може

³⁰ О накнади за рад осуђених лица вид. Ксения Рунова, *Ресоцијализација в местах лишения свободы в России*, Москва, 2008, 4.

опозвати одлуку којом је одобрио да осуђени обавља послове на радном месту ван завода, ако осуђени *злоупотребује право на рад ван завода* или ако *послодавац раскине уговор о раду*. С друге стране, иако се експлицитно не прописује, логично је да управник казног завода опозива *своју одлуку* о радном ангажовању осуђеника ван казног завода.

2.2. Превремено отпуштање осуђеника

Један од начина да се осуђени отпусти из казног завода пре истека казне затвора, јесте путем превременог отпуштања. Законодавац је увео новине и када је реч о овој *погодности/привилегији* за осуђено лице. До доношења ЗоИДЗИКС само је директор Управе за извршење кривичних санкције (директор Управе) могао да осуђеника превремено отпусти и то – највише *шест месеци* до истека казне, под условом да је издржао девет десетина казне. Директор Управе, с обзиром на то да не зна који осуђеник заслужује ову погодност/привилегију не може без нечије иницијативе да донесе одлуку о превременом отпуштању осуђеника. Директор Управе може да донесе одлуку само на *предлог* управника казног завода, који може да поднесе предлог само након прибављеног *мишљења* стручног тима. Разлог зашто се осуђеник превремено отпушта јесте његово добро владање и постигнути резултати у програму поступање. Одлука о превременом отпусту *не може* да се опозове, што значи да се превременим отпуштањем сматра да је осуђени издржао казну затвора у целини.³¹

ЗоИДЗИКС уводи новине и код превременог отпуштања.³² Сада одлуку о превременом отпуштању може да донесе и *судија за извршење*, али постоји разлика у односу на случај када одлуку доноси директор Управе. Судија за извршење може да превремено отпусти осуђеника највише *дванаест* месеци до истека казне, под условом да је издржао *половину* казне. Осуђени може да се превремено отпусти због:

1. тешке болести;
2. тешког инвалидитета;
3. старости.

Судија за извршење може да превремено отпусти осуђеника само ако би из ових разлога даље извршење казне представљало *нехумано постојање*. Он такву одлуку може да донесе само на *предлог* управника казног завода, који ће поднети предлог након прибављеног *мишљења* стручног тима. Уз предлог се доставља и здравствена документација осуђеног (која није неопходно ако је реч је предлогу који је послат из разлога старости осуђеника).

³¹ Вид. Драгиша Дракић, Иван Милић, *Основи кривичног извршног права*, Нови Сад, 2019, 94.

³² Чл. 9 ЗоИДЗИКС.

С обзиром на то да је специфичан разлог за превремено отпуштање – пре доношење одлуке судија за извршење може да одреди вештачење. У зависности од тога из којег разлога је осуђени превремено отпуштен зависе и његове *обавезе*. Ако је одлука о превременом отпуштању донета због *тешке болести или тешког инвалидитета*, осуђени је дужан да на сваких 60 дана доставља судији за извршење извештај лекара о свом здравственом стању. Долази се до закључак да осуђени отпуштен због старости нема никакве обавезе јављања надлежним органима.

Такође, судија за извршење може одлуку о превременом отпуштању да *ојозове* ако се *накнадно* утврди да нису постојали или су престали да постоје разлози за превремено отпуштање. На овај начин повољније је по осуђеника када је превремено отпуштен одлуком *директора Управе*, јер се тада одлука *не може* опозвати. Сматрамо да је требало уредити и у којем року судија за извршење може опозвати одлуку. Такође се намеће и питање његовог поновног упућивања у казни завод, које се тиче самог поступка.

ЗАКЉУЧАК

Доношењем Закона о изменама и допунама Закона о извршењу кривичних санкција проширује се надлежност судије за извршење кривичних санкција, а то истовремено значи да се проширује и могућност индивидуализације извршења казне затвора. Сматрамо да, заиста, треба да постоји што је могуће већа могућност да се казна затвора индивидуализације у поступку извршења.

Судија за извршење има неколико начина да осуђенику омогући лакше/повољније издржавање казне. Тако може да одреди да се казна затвора која по правноснажној судској одлуци треба да се извршава у казненом заводу измени и одреди да се иста извршава у просторијама у којима осуђени стањује. Овакво решење може се и критиковати, из разлога који су наведени у раду, али оно свакако води ка закључку да се казна затвора, на овакав начин, индивидуализује пре него што осуђеник ступи на издржавање казне затвора. Може се, такође, рећи да је ово и најзначајнија надлежност судије за извршење, из најмање два разлога. Први разлог је тај, што се на овакав начин мења начин/место извршења казне затвора, те самим тим и положај осуђеника. Други разлог је тај што је једино судија за извршење надлежан да донесе такву врсту одлуке.

Када је реч о друга два начин индивидуализације казне затвора (рад ван казног завода и превремено отпуштање), реч је о надлежности судије за извршење када осуђеник ступи на издржавање казне затвора. Као што се у раду указало, судија за извршење нема искључиву надлежност у погледу

индивидуализације казне затвора у овом делу. Ради се о томе, да надлежност дели заједно са *зайворским власиима*. У првом случају надлежност дели са управником казног завода. У другом случају дели надлежност са директором Управе за извршење кривичних санкција. Међутим, у другом случају разлози за превремено отпуштање се разликују у зависности ко одлучује о њему. У оба случају судија за извршење доноси одлуку на основу *предлога* управника казног завода у којем осуђени издржава казну.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Ахрамејева О. В., et al., *Уголовно-исполнительное право: учебное пособие в 4-х частях. Часть 1*, Ставрополь, 2015.
- Бркић Снежана, *Кривично процесно право I*, Нови Сад, 2014.
- Вековић Владимир, Судија за извршење кривичних санкција – нови институт у извршном кривичном законодавству Републике Србије, *Правни систем и заштити од дискриминације*, Правни факултет у Приштини – Косовска Митровица, 23. јун 2015.
- Дракић Драгиша, Милић Иван, *Основи кривичног извршног права*, Нови Сад, 2019.
- Дракић Драгиша, Милић Иван, Утврђивање истине у дисциплинском поступку који се води против осуђеног за време издржавања казне затвора, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 2/2016.
- Малинин В. Б., Смирнов Л. Б., *Уголовно-исполнительное право*, Москва, 2009.
- Милић Иван, Димовски Дарко, Кажњавање осуђених лица – дисциплинске мере, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 1/2016.
- Милић Иван, *Индивидуализација казне затвора – криминологи, кривично-правни и пеналогички аспекти*, Нови Сад, 2017. (докторска дисертација).
- Милић Иван, О неким новинама у области извршења казне затвора, Научни скуп: *Правни систем и заштити од дискриминације*: друга свеска, Косовска Митровица, 2015.
- Milić Ivan, Upućivanje osuđenih na izdržavanje kazne zatvora i mogućnost odlaganja izvršenja kazne zatvora, *Zbornik radova, Kriminalističko – kriminološka istraživanja – stanje i perspektive*, Vanja Luka, 2015.
- Михлин А. С. *Уголовно-исполнительное право: Крайнее пособие и основные нормативные правовые акты*, Москва, 2008.
- Рунова Ксения, *Ресоциализация в местах лишения свободы в России*, Москва, 2008.
- Ćorović Emir, *Sistem krivičnih sankcija Republike Srbije*, Novi Pazar, 2015.

* * *

- Закон о извршењу кривичних санкција, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014.
- Закон о извршењу кривичних санкција, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 72/2009, 31/2011.
- Закон о изменама и допунама Закона о извршењу кривичних санкција, *Службени гласник РС*, бр. 35/2019.

Закон о уређењу судова, *Службени гласник РС*, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011, 78/2011 (други закон), 101/2011, 101/2013, 40/2015 (други закон), 106/2015, 13/2016, 108/2016, 113/2017, 65/2018 (Одлука Уставног суда), 87/2018, 88/2018 (Одлука Уставног суда).

Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019.

Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019.

Ivan D. Milić, Assistant with Ph.D.
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
I.Milic@pf.uns.ac.rs

Individualization of the Prison Sentence Based on the Law on Substitutions and Amendments to the Law on Execution of Criminal Sanctions from the Year 2019

Abstract: *A court decision by which an accused is sentenced to prison is, as a rule, executed when it becomes legally binding and enforceable. Apart from the individualization of punishment by court, the individualization of punishment continues throughout the time spent serving a prison sentence. The base law, which regulates the execution of a prison sentence, is the Law on Execution of Criminal Sanction, but bylaws of lower legal force are immeasurably important as well.*

The National Assembly of the Republic of Serbia has adopted the Law on Alterations and Amendments of the Law on Execution of Criminal Sanctions. The Law introduces certain innovations in the individualization of a punishment before a convict begins serving his sentence, as well as during the serving of the sentence. The judge for execution of criminal sanctions renders the decision on individualization.

The focus of the author's attention are these changes, which concern the individualization of the prison sentence by the judge for execution of criminal sanctions. First, the changes affect the way in which a prison sentence is executed, more precisely, the possibility for a convict to serve a sentence in his place of residence instead of a penal institution. Secondly, the employment of convicts outside of penal institutions is altered. The third change affects the early release of convicts.

Keywords: *individualization, prison sentence, judge for execution of criminal sanctions, house arrest.*

Датум пријема рада: 04.01.2020.